

Het Paviljoen van de Nieuwe of Littéraire Sociëteit De Witte

AGNES VAN ALPHEN | Aannemingsbedrijf M.W. Meyer B.V. is gestart met de restauratie van het Paviljoen van de Nieuwe of Littéraire Sociëteit De Witte te Scheveningen. Het werk bestaat uit het vernieuwen van alle loden goten, het vernieuwen van de leien bedekking door nieuwe Franse Angers blauw-zwart en het vervangen van de regula met guttae. Het pand kent een rijke historie.

Historie | Op 18 november 1827 werd Koningin Louisa Wilhelmina van Pruisen 53 jaar. Haar echtgenoot Koning Willem I schonk haar een bijzonder cadeau: een "huysje aan zee". In dit paviljoen zou de aan een zwakke gezondheid lijdende koningin kunnen profiteren van de heilzame werking van rust, zeelucht en zeewater.

De gedachte om een dergelijk gebouwtje te maken was afkomstig van opperintendant Van Reede, die na het akkoord van de koning in 1825 met het Haagse gemeentebestuur op zoek ging naar een geschikt stuk bouwgrond. De grond werd ongeveer 500 meter ten noordoosten van Scheveningen, dat toen nog maar bestond uit de Keizerstraat en enkele straatjes aan weerszijden ervan, gevonden. Dit terrein was een stuk zeevering, direct achter het strand gelegen. De architect Adriaan Noordendorp kreeg opdracht voor het maken van een ontwerp. De bouw van het paviljoen en een loods aan de voet

van de zeevering langs de straatweg werd in 1826 aanbesteed en voor f 53.700 aan de firma Th. Molkenboer uit Leiden gegund. Op enkele interieurwerkzaamheden na was het werk in oktober 1827 gereed, zodat het "Pavillon de la Reine" op de verjaardag van de koningin met feestelijkheden in Den Haag en Scheveningen in gebruik kon worden genomen.

Koningin Wilhelmina overleed in 1837, waarna haar drie kinderen het paviljoen erfdien. Prins Willem II en prinses Marianne droegen hun erfdeel aan prins Frederik over, die het paviljoen gaarne voor ontvangsten gebruikte. Na zijn dood in 1881 kwam het gebouw in handen van zijn dochter prinses Marie. Zij was gehuwd met prins Willem von Wied. In deze tijd kwam in de volksmond de naam "Paviljoen von Wied" in zwang. Na de dood van Marie in 1910 toonden haar erfgenamen weinig belangstelling voor het bezit.

Zij verkochten het Paviljoen in 1911 aan M.G. van Rosco Bodanowicz te Londen, die het op zijn beurt direct doorverkocht aan E.W. Titus en mevrouw H.J. Rubinstein. De Witte kocht het paviljoen en 42.992 vierkante meter grond van hen op 28 juni 1918.

Het Paviljoen was in 1918 vrijwel nog in haar oorspronkelijke staat, zij het dat het enigszins vervallen was. Zo goed als zonder enige investeringen in onderhoud of verbetering - het gebouw kreeg een terras en het hek werd gerepareerd - opende De Witte op 10 augustus 1918 haar dependance. In de periode 1925-1930 werd een groot deel van de grond verkocht voor woningbouw, die gerealiseerd werd langs de nieuwe straten (de Pellenaer, Jongeneel- en Harteveltstraat) en de al bestaande Gevers Deynootweg. In de jaren 1926-1927 werd het paviljoen naar een plan van architect J. Limburg gemoderniseerd en uitgebreid. (fietsenbergingen in de twee 'bastions', terreininrichting en de twee glazen veranda's op het duin). In de Tweede Wereldoorlog nam de bezetter het paviljoen in gebruik en legde in het kader van de 'Atlantikwall' uitgebreide verdedigingswerken in het omringende duin aan. Ondanks het feit dat er in de Tweede Wereldoorlog aan de kust geen gevechtshandelingen plaats vonden kwamen het Paviljoen en het omliggende terrein - net als vele andere stadsdelen in de hoofdweerstandslinje van de Atlantikwall - zwaar geschonden uit de bezettingstijd. Herstel liet lang op zich wachten, aangezien de sociëteit met de exploitatie van het paviljoen steeds meer moeite had. Pas in 1983 vond de hoogst urgente cascorestauratie plaats. Uiteindelijk bood het plan voor het 'Museum Beelden aan Zee' in 1990 uitkomst. Het museum werd in de jaren 1993-1994 gerealiseerd. De financiële kant van de zaak stelde De Witte in staat het paviljoen in 1994 'op te frissen' en te 'upgraden'. Qua exploitatie is het - inmiddels in 'Paviljoen De Witte' omgedoopte - gebouw ook in 'rustiger vaarwater' gekomen door de gedeeltelijke verpachting ervan aan Sodexho, een cateringsbedrijf. De Witte gebruikt het paviljoen voor haar leden in de maanden juni, juli en augustus.

Beschrijving | Noordendorp koos voor het ontwerp van het Paviljoen de toen populaire stijl van het Neoclassicisme, die aan de klassieke Griekse en Romeinse bouwkunst was ontleend. De hoofdvorm van het gebouw meet circa tien bij twintig meter. Voor de voorgevel aan de landzijde leidt een hardstenen trap naar een portiek, bestaande uit vier Dorische zuilen die een kroonlijst, bekroond met een fronton, dragen. Op de borstweringen ter weerszijden van de trap liggen twee stenen beelden. Dit zijn zeventiende-eeuwse stroomgoden, waarschijnlijk de Rijn en de Maas voorstellend, afkomstig uit de tuinen van het Huis ter Nieuwburgh, dat Frederik Hendrik in 1630 te Rijswijk liet bouwen. Dit paleis werd in 1785 gesloopt.

Aan de zeezijde ligt in het midden een serre-achtige uitbouw in de vorm van vijfachtste deel van een achthoek. De gevels zijn met hardstenen platen bekleed, de hoge vensters kunnen met luiken gesloten worden. Het dak met een zeer flauwe helling is met leien gedekt. Het gebouw telt twee bouwlagen, een souterrain en een bel-etage.

Na het betreden van het gebouw op de bel-etage kwam men in een smalle, rechthoekige vestibule, die drie zalen ontsluit. Centraal ligt de grote zaal, die vanuit de vestibule via een korte gang bereikbaar is. Aan de korte zijden geeft de entreehal toegang tot twee kleinere zalen. Waarschijnlijk lag de trap naar het souterrain van oorsprong aan de rechterkant van de vestibule. De grote zaal is de meest belangrijke ruimte in het Paviljoen. Naast de serre-achtige uitbouw heeft ook het in pandig gelegen deel van deze zaal de vorm van vijfachtste deel van een achthoek. In de schuine wandgedeelten zijn hier halfronde nissen uitgespaard die dienst deden als schoorsteen. De zaal is met fraai stucwerk gedecoreerd. Dit stucwerk bestaat uit verticale banden in de hoeken van de wanden, een rondlopende, brede band langs de bovenzijde van de wanden en een medailon in het midden van het plafond. Veel van de stucornamenten zijn aan de zee flora en -fauna ontleend.

De restauratiewerkzaamheden |

Aannemersbedrijf M.W. Meyer B.V. uit Leiden is sinds medio september 2005 bezig met de uitvoering van de diverse werkzaamheden. De oude dakbedekking wordt vervangen door nieuwe dakbedekking bestaande uit Angers leien. Dit is bijzonder omdat het niet vaak meer voorkomt dat originele leien worden gelegd op monumenten. Daar waar het dakbeschot aangetast is, wordt dit vervangen door nieuw dakbeschot. Verder wordt het dak voorzien van ladderhaken en worden diverse balkkoppen van de dakconstructie vernieuwd. Aan de voorgevel van het Paviljoen wordt een gedeelte van het fries, de bouwlijst band tussen de architraaf en de kroonlijst, vernieuwd. Tevens worden "regula met guttae" (onderzijde van de daklijst) in de architraaf lijst (de hoofdbalk waarop het bovenstuk van de dakconstructie rust) vernieuwd. Ook staat op het programma om alle loden goten en alle koperen hemelwaterafvoeren te vervangen. Dat men de loden goten vervangt is opmerkelijk omdat vandaag de dag toch vaak wordt gekozen voor zink of kunststof. Tot slot wordt van het gehele pand, zowel hout als pleisterwerk, geschilderd. ■